

Emma Lamberg

Koulutuksesta valmistuvien nuorten naisten neuvotteluja työyhteiskunnasta

”Nuorten saattaminen työuralle on parasta kasvupolitiikkaa”, kirjoittaa työ- ja elinkeinoministeriön johtava virkainen henkilö ministeriön verkkosivuilla julkaistussa blogitekstissä (Pylkkänen 2022). Hän arvioi nuorten näkymiä suomalaisilla työmarkkinoilla ja toteaa lopuksi nuorten olevan yhteiskunnan tärkein luonnonvara ja viennin edistäjä. Nuorista ja työmarkkinoista keskustellaan tiiviisti myös mediassa. Sanomalehdet kirjoittavat ihailevia artikkeleita nuorista edelläkävijöistä – niistä, jotka ”tekevät työtä, joka muokkaa yhteistä tulevaisuuttamme” (Helsingin Sanomat 2021). Uutisia lukiessa vastaan tulee myös artikkeleita hoivakriisistä. Niissä kerrotaan, miten yhteiskuntamme kasvaviin hoivatarpeisiin vastaaminen edellyttää uusien sukupolvien sekä siirtolaisten houkuttelemista alalle. Yhteiskunnallisessa keskustelussa nuorten työllisyys näyttäytyy kohtalonkysymyksenä suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuudelle. Väitöstutkimuksessani (Lamberg 2022a) tarkastelen nuorten tulevaisuutta työyhteiskunnassa kysymällä: miten nuoret tulevat työntekijöiksi ja millaisia tulevaisuuksia he kuvittelevat itselleen suomalaisessa työyhteiskunnassa?

Nuorten naisten työhön liittämiä merkityksiä tutkimassa

Tutkimuksessani tarkastelin nuorten naisten kokemuksia ja heidän työhön liittämiään merkityksiä. Tavoitteenani oli luodata työyhteiskunnan (Kettunen 2008; Weeks 2011) sosiaalisesti ja kulttuurisesti jaettuja, normatiivisia ihanteita ja odo-

tuksia sekä sitä, miten ne toimivat eletyn elämän tasolla, muokaten yksilöiden käsityksiä itsestään sekä arvostaan ja paikastaan työyhteiskunnassa. Vuosien 2017 ja 2018 aikana haastattelin kolmeakymmentäyhdeksää koulutuksen ja työelämän taitekohdassa olevaa nuorta naista. Tarkastelin kahta alaa ja koulutusastetta. Haastattelin sekä naisia, jotka opiskelivat lähihoitajiksi toisella asteella, että naisia, jotka opiskelivat medianomeiksi ammattikorkeakoulutuksessa, esimerkiksi journalismin ja graafisen suunnittelun ohjelmissa. Haastateltavieni perhe- ja koulutustaustat vaihtelivat, ja heidän joukossaan oli niin valkoisia valtaväestöön kuuluvia kuin aikuisena maahan muuttaneitakin naisia. Taustojen moninaisuudesta huolimatta useimpia haastateltaviani yhdisti sitoutuminen palkkatyöhön ja toive löytää merkityksellistä, omien arvojen mukaista työtä – sekä epävarmuus tämän toiveen toteutumisesta.

Kahta alaa ristiin valottamalla olen halunnut pureutua uusiin ja vanhoihin tapoihin, joilla sukupuoli ja sen kanssa risteävät yhteiskunnalliset valtasuhteet jäsentävät työtä. Hoitoala tarjoaa ikkunan työyhteiskunnan sitkeisiin sukupuolittuneisiin hierarkioihin. Näissä hierarkioissa yhteiskunnalle elintärkeä, valtaosin naisten ja yhä useammin maahanmuuttajien tekemä hoitotyö on yhä aliarvostettua, alipalkkua ja aliresursoitua (esim. Näre 2013; Zechner ym. 2022). Media-alaa puolestaan lähestyn alana, joka – huolimatta sitkeistä eriarvoisuuksista – näyttäytyy tasa-arvoisena ja meritokraattisena, luvaten nuorille naisille autonomista itsen toteutusta luovassa, joskin monin tavoin epävarmassa työssä (esim. Duffy 2017; McRobbie 2016).

Tutkimusasetelmani on saanut vaikutteita erityisesti feministisestä ja kulttuurintutkimuksellisesta nuorisotutkimuksesta, jossa on tarkasteltu, miten luokkaan, sukupuoleen ja rodullistamiseen kytkeytyvät valtasuhteet muovaavat nuorten kasvua työntekijöiksi sekä heidän reittejään koulutukseen ja työelämään (esim. Haikkola 2021; Skeggs 1997; Tolonen ym. 2012; Willis 1977). Sosiologisen nuoriso- ja koulutustutkimuksen keskustelut ovat kuitenkin jääneet hieman etäälle työelämän tutkimuksen jälkiteollista työyhteiskuntaa sekä työn muutoksia ja jatkuvuuksia käsittelevistä keskusteluista (ks. kuitenkin Farrugia 2021). Siksi yhdistän näitä keskusteluja ja tarkastelen koulutuksen ja työelämän taitekohdassa olevien haastateltavien kokemuksia työelämän teoretisointien valossa. Näin tutkimukseni asettuu osaksi laajempaa jälkiteollisen työn teoriaa, jossa on tarkasteltu esimerkiksi työn, minuuden ja sukupuolen kytköksiä nykyisessä työssä ja arvontuotannossa (esim.

Adkins & Jokinen 2008; Gregg 2009; Julkunen 2008; Mäkinen 2012). Pohdin analyysissäni sekä sitä, miten kulttuurisesti jaetut arvot ja puhuvat *auttavat* nuoria naisia jäsentämään työelämää koskevia vaatimuksia ja epävarmuuksia (vrt. Illouz 2008, 20–21), että sitä, miten nuoret naiset vastustavat työhön liittämäänsä odotuksia ja paineita.

Alakohtaiset toiveet ja epävarmuudet jäsentävät nuorten naisten tulevaisuuskuvia

Väitöskirjani ensimmäisessä artikkelissa (Lamberg 2020) tarkastelin lähihoitajiksi valmistuvien nuorten naisten työelämää koskevia toiveita. Haastattelemani lähihoitajaopiskelijat eivät olleet huolissaan työllistymisestään sinänsä – hoitoalan työvoimapula oli heidän tiedossaan. Heitä kuitenkin arvelutti, miten he jaksaisivat laitostuneeksi, jopa liukuhihnatyöksi, kuvaamassaan perushoitotyössä. Vaikka haastateltavat kokivat hoitotyön merkityksellisenä, etenkin vanhusten laitos- ja kotihoito oli heidän mielestään järjestetty tavalla, joka ei mahdollista hoidettavien tarpeisiin vastaamista. Tämä oli saanut useat haastateltavani pohtimaan, jaksavatko he pidemmän päälle toimia lähihoitajina.

Tunnistin aineistosta lähihoitajakoulutusta ja haastateltavien puhetapoja voimakkaasti jäsentävän, eteenpäin menemisen ja jatkuvan kehittymisen eetokseksi nimeämäni ihanteen, jota olen tulkinnut arvoa ja minuutta käsitteellistävien teorioiden valossa (esim. Skeggs 2004). Tätä ihannetta vasten jotkin lähihoitajan työt näyttivät edustavan tutkimukseen osallistuneille ei-toivottua paikalleen ”jämmähtämistä”. Useat haastattelemani naiset olivat alkaneet ajatella lähihoitajakoulutusta astinlautana, jonka kautta he voisivat omaksua hoitotyössä vaadittavat perustaidot ja jatkaa sitten eteenpäin hoitoalan korkeakoulutukseen, esimerkiksi sairaanhoitajaksi. Korkeakoulutuksen nähtiin mahdollistavan autonomisemman työn sekä liikkumisen eteenpäin perushoitoon liitetystä, työn ruumiillisuuteen kytkeytyvästä aliarvostuksesta. Pragmaattisesti tulkittuna lähihoitajaopiskelijoiden kiinnittyminen eteenpäin menemisen ihanteeseen ei välttämättä selity vain heidän pyrkimyksellään tavoitella yksilöllistä huipukkuutta työelämässä. Pikemminkin olen tulkinnut haastateltavieni kipuulujen kertovan siitä, miten perushoitotyötä ohjaava tehostamisen järkeily törmäsi nuorten naisten koulutuksessa omaksumiin järkeilyihin, jotka

korostivat hoitotyön etiikkaa sekä osaamisen kehittämistä. Lisäksi haastateltavien tapa hahmottaa hoitotyötä ja sen hierarkioita paikalleen jäämisen ja eteenpäin menemisen kautta limittyi työyhteiskunnan rodullistuneisiin ja maahanmuuttajuuteen kytkeytyviin hierarkioihin: ne lähihoitajan työt – esimerkiksi vanhusten hoidon tehtävät – jotka näyttäytyivät valkoisille, suomalaisille opiskelijoille paikalleen tai jumiin jäämisenä, nähtiin kuitenkin maahanmuuttajille sopiviksi (ks. myös Krivonos 2019).

Väitöskirjani toisessa artikkelissa (Lamberg 2021) tarkastelin media-alalla opiskelevien nuorten naisten tulevaisuuden toiveita. Havaittiin, että alalla opiskelevat naiset ajattelivat työllistymisen edellyttävän paitsi taitoja myös oikeanlaista, erottuvaa persoonallisuutta sekä tuotteliasta minuutta. He kuvasivat, että toiveiden mukaisen työn löytäminen edellytti itsetyötä, esimerkiksi itsevarmuuden kehittämistä, ja sovelsivat itsevarmuus- ja tuottavuusoppeja pyrkiessään luovimaan kilpailullisilla työmarkkinoilla. Samalla heidän suhtautumisensa näihin yksilöä vastuullistaviin puhutteluihin oli kuitenkin läpikotaisin ristiriitaista. Havaintoja tulkitakseni olen ammentanut postfeminismiä koskevista keskusteluista (esim. Gill & Scharff 2013; McRobbie 2009). Postfeminisminä viitataan ristiriitaisiin puhetapoihin, joilla nuoria naisia kutsutaan menestymään ja tulemaan päämäärätietoisiksi, samalla kun sukupuoleen liittyvä eriarvoisuus häivytetään taustalle.

Tulokseni osoittavat postfeminististen jäsennysten näkyvän tavoissa, joilla media-alalle valmistuvia naisia kutsuttiin lähestymään esimerkiksi itsetunnon puutetta. Samalla se tuo esiin, kuinka tutkimukseni osallistujien suhtautuminen postfeministisiin kutsuihin oli kauttaaltaan ambivalenttia. Yhtäältä haastateltavat näkivät, että kilpailullisella alalla voi olla vaikea pärjätä ilman itsevarmuutta, ja pyrkivät siksi kehittämään persoonaansa. Toisaalta naiset vastustivat vaatimuksia muokata omaa persoona työelämän ehdoilla ja pyrkivät löytämään keinoja, joilla suojautua henkilökohtaiseltakin tuntuvalta kritiikiltä.

Tunnesäännöt ylläpitävät työetiikkaa

Tutkimukseni kolmannessa artikkelissa (Lamberg 2022b) toin yhteen tarkastelemani alat. Tutkimukseni aikana havaittiin, että kummallakin alalla opiskelevat naiset puhuivat työn merkityksestä itselleen ”tunnejuttuna”, intohimon tai jopa rakkauden

kohteena. Puhetapoihin sisältyi normatiivisia ulottuvuuksia. Haastateltavani katsoivat, että jos yksilö ei pidä työstään ja tuntee itsensä onnettomaksi tai katkeraksi, on hänen omalla vastuullaan puuttua tilanteeseen ja löytää työtä, jossa voi kokea nautintoa. Toisaalta haastateltavat liittivät työelämään myös huolia, joiden he näkivät uhkaavan toiveidensa mukaisen työn löytämistä. Lähihoitajaopiskelijat kuvasivat hoitotyötä emotionaalisesti palkitsevana kutsumustyönä, mutta merkityksellisyyden kokemuksia uhkasivat lähihoitajien työhön kohdistuva aliarvostus sekä hoitoalan resurssipula. Media-alaa opiskelevat naiset puolestaan ajattelivat alansa mahdollistavan autonomisen ja luovan itsen toteuttamisen, mutta käänköpuolena oli epävarmuus työllistymisestä ja siitä, voisiko löytää toiveidensa mukaista, rakastettavaa työtä.

Tulkitakseni näitä puhetapoja olen ammentanut jälkiteollista työtä ja sen etiikkaa koskevista keskusteluista, joissa on tarkasteltu, miten nykyistä työelämää määrittää työn kehystäminen reittinä itsen toteutukseen (esim. Farrugia 2021; Weeks 2011). Olen yhdistänyt näitä keskusteluja feministiseen tunnesääntöjen tutkimukseen (Hochschild 1983) kuvatakseni, miten sosiaalisesti jaetut säännöt määrittävät sitä, millaisia tunteita työhön tulisi tai ei tulisi liittää. Näin tutkimukseni osoittaa tapoja, joilla usein yksityisiksi ajatellut tunteet osallistuvat työetiikan ylläpitämiseen ja jäsentävät nuorten kasvamista työntekijöiksi. Tutkimuksessani selvisi myös, miten ”oikeat” ja ”väärät” tunteet yhdistyivät käsityksiin onnistuneesta ja arvokkaasta minuudesta (ks. myös Ahmed 2010; McRobbie 2016). Lisäksi esitän, että itsen sovitaminen työyhteiskunnan kulttuurisiin vaatimuksiin ja itsen toteutusta korostavaan työetiikkaan oli monille haastateltaville läpeensä ristiriitainen kokemus, joka kytkeytyi myös jälkiteollisen työelämän luokittuneisiin, sukupuolittuneisiin ja rodullistuneisiin rakenteisiin.

Sytykkeitä yhteiskunnalliseen keskusteluun

Lähihoitajaopiskelijoiden kokemukset osoittavat, että yhteiskuntamme hoivatarpeisiin vastaaminen ja osaavan työvoiman turvaaminen edellyttää hoitotyön yhteiskunnallisen arvostuksen ja työolojen kohentamista. Tutkimukseni tuo myös sosiologista näkökulmaa nuorten naisten ja esimerkiksi korkeakouluopiskelijoiden jaksamisen ongelmista käytävään keskusteluun. Julkisissa keskusteluissa nuorten

naisten menestyksen esteeksi on nähty esimerkiksi huijarisyndrooma tai naisten liiallinen vaativuus. Havaintoni media-alan opiskelijoiden kokemista paineista persoonan muokkaamiseen laventavat tällaisia selityksiä; ne tuovat esiin, että nuorten naisten paineet kytkeytyvät kilpailullisen työelämän vaativuuteen. Yhdessä tulokseni kertovatkin siitä, että nuoret ovat sitoutuneita työhön – mutta toivovat myös työelämältä kestävämpiä käytäntöjä, jotka tukisivat heidän hyvinvointiaan.

Emma Lambergin sosiologian väitöstudium Becoming workers: How young women negotiate their imagined futures in the Finnish work society tarkastettiin Turun yliopistossa 13.1.2023. Teos löytyy sähköisessä muodossa osoitteesta <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9086-3>

Kirjoittaja

Emma Lamberg

VTT, tutkijatohtori, Turun yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos
sähköposti: emma.lamberg@utu.fi

Kirjallisuus

- Adkins, L. & Jokinen, E. (2008) Introduction: Gender, living and labour in the fourth shift. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 16 (3), 138–149. <https://doi.org/10.1080/08038740802300947>
- Ahmed, S. (2010) *The promise of happiness*. Durham: Duke University Press.
- Duffy, B. E. (2017) *(Not) getting paid to do what you love: Gender, social media, and aspirational work*. Lontoo: Yale.
- Farrugia, D. (2021) *Youth and the post-Fordist self*. Bristol: Bristol University Press.
- Gill, R. & Scharff, C. (toim.) (2013) *New femininities: Postfeminism, neoliberalism and subjectivity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gregg, M. (2009) *Work's intimacy*. Hoboken: Wiley.

- Haikkola, L.** (2021) Classed and gendered transitions in youth activation: The case of Finnish youth employment services. *Journal of Youth Studies* 24 (2), 250–266. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1715358>
- Helsingin Sanomat** (2021) 35 visiota. Mitä sinun pitää oppia ja mihin yritysten pitää varautua: 35 nuorta edelläkävijää kertoo. HS Visio työryhmä, 3.3.2021. <https://www.hs.fi/visio/art-2000007826386.html> (luettu 30.3.2023)
- Hochschild, A. R.** (1983) *The managed heart: Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Illouz, E.** (2008) *Saving the modern soul: Therapy, emotions, and the culture of self-help*. Berkeley: University of California Press.
- Julkunen, R.** (2008) *Uuden työn paradoksit: Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.
- Kettunen, P.** (2008) *Globalisaatio ja kansallinen me: Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Tampere: Vastapaino.
- Krivonos, D.** (2019) The making of gendered ‘migrant workers’ in youth activation: The case of young Russian-speakers in Finland. *Current Sociology* 67 (3), 401–418. <https://doi.org/10.1177/0011392118824363>
- Lamberg, E.** (2020) Staying in place or moving forward? Young women’s imagined futures and aspirations for mobility in care work. *YOUNG: Nordic Journal of Youth Research* 28 (4), 329–346. <https://doi.org/10.1177/1103308819899190>
- Lamberg, E.** (2021) Ambivalent aspirations: Young women negotiating postfeminist subjectivity in media work. *European Journal of Cultural Studies* 24 (2), 464–481. <https://doi.org/10.1177/1367549420935896>
- Lamberg, E.** (2022a) Becoming workers: How young women negotiate their imagined futures in the Finnish work society. *Annales Universitatis Turkuensis*. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9086-3>
- Lamberg, E.** (2022b) Learning the post-Fordist feeling rules: Young women’s work orientations and negotiations of the work ethic. *The Sociological Review* 70 (5), 935–950. <https://doi.org/10.1177/00380261221091009>
- McRobbie, A.** (2009) *The aftermath of feminism: Gender, culture and social change*. Los Angeles: Sage.
- McRobbie, A.** (2016) *Be creative: Making a living in the new culture industries*. Cambridge: Polity Press.

- Mäkinen, K.** (2012) *Becoming valuable selves: Self-promotion, gender and individuality in late capitalism.* Acta Universitatis Tamperensis 1732. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8811-5>
- Näre, L.** (2013) *Ideal workers and suspects: Employers' politics of recognition and the migrant division of care labour in Finland.* Nordic Journal of Migration Research 3 (2), 72–81. <https://doi.org/10.2478/v10202-012-0017-5>
- Pylkkänen, E.** (2022) *Nuorten saatteleminen työuralle on parasta kasvupolitiikkaa.* Kolumni, 25.1.2022. <https://tem.fi/-/nuorten-saatteleminen-tyouralle-on-parasta-kasvupolitiikkaa> (luettu 30.3.2023)
- Skeggs, B.** (1997) *Formations of class and gender: Becoming respectable.* Lontoo: Sage.
- Skeggs, B.** (2004) *Class, self, culture.* Lontoo: Routledge.
- Tolonen, T., Palmu, T., Lappalainen, S. & Kurki, T.** (toim.) (2012) *Cultural practices and transitions in education.* Tufnell Press & Finnish Youth Research Society/Youth Research Network.
- Weeks, K.** (2011) *The problem with work: Feminism, Marxism, antiwork politics, and postwork imaginaries.* Durham: Duke University Press.
- Willis, P.** (1977) *Learning to labour: How working class kids get working class jobs.* Saxon House.
- Zechner, M., Näre, L., Karsio, O., Olakivi, A., Sointu, L., Hoppania, H.-K. & Vaittinen, T.** (2022) *The politics of ailment: A new approach to care.* Bristol: Policy Press.